



המשרד לתיאום עניינים הומניטריים
השטח הפלסטיני הכבוש

ת.ד. 38712 מזרח ירושלים

טל': 5829962 / 5825853 (972) 2 – פקס: 5825841 (972) 2 – www.ochaopt.org

1 ניתוח ראשוני של ההשלכות ההומניטריות החזויות של תוואי הגדר שאושר בפברואר 2005

ב-20 לפברואר, 2005, אישר הקבינט הישראלי תוואי מתוקן של הגדר בגדה המערבית, ופירסם מפה באתר משרד הבטחון (www.seamzone.mod.gov.il). המפה הקודמת פורסמה ב-30 ביוני, 2004.

ביוני 2002 החלה ממשלת ישראל בבניית הגדר בעקבות מספר פיגועי התאבדות והתקפות מצד חמושים פלסטינים על אזרחים ישראלים. הממשלה גורסת כי הגדר הינה מבנה זמני המשמש להפרדה פיסית של הגדה המערבית מישראל על-מנת למנוע התקפות כאלה על אזרחים ישראלים.



ניתוח התוואי החדש כולל שש קטגוריות: בנייה שהושלמה, בנייה בתהליכים, בנייה מתוכננת, שטח בטחון מיוחד, תוואי להשלמת עבודת מטה מפורט, והגנה על כביש.

לכשתושלם, יהיה אורך הגדר החדשה 670 ק"מ, בהשוואה ל-622 ק"מ של התוואי הקודם. אורך התוואי החדש כולל חלקים מסביב להתנחלות מעלה אדומים ו"אצבעות" של ההתנחלויות אריאל/עמנואל, המסומנות על מפת משרד הבטחון כ"תוואי להשלמת עבודת מטה מפורט". שטח שני אזורים אלה הוא 108 ק"מ, או 16% מהתוואי.

נכון לפברואר 2005, הושלמו כ-209 ק"מ מהגדר. חלק זה מורכב משילוב של שוחות, תעלות, כבישים, גדרות תיל, גדרות אלקטרוניות, וחומות בטון. יושב ראש ועדת הכלכלה של הכנסת העריך כי עלות הגדר תהיה 3.4 מיליארד דולרים.

דו"ח זה מנתח באופן ראשוני את התוואי המתוקן והשלכותיו ההומניטריות באזורים אלו. ניתוח טכני מקיף יותר יושלם לקראת סוף מרץ 2005.

ניתוח ההשפעות ההומניטריות

ההשפעה על אדמות

1. אם ייכללו שני הקטעים הטעונים "עבודת מטה מפורט", מעלה אדומים ואריאל/עמנואל, אזי ישתרעו כ-570,560 דונם או כ-10.1% מהגדה המערבית ומזרח ירושלים בין הגדר לקו הירוק.
2. התוואי הקודם כלל בתוכו 697,440 דונם, או 12.7% מהגדה המערבית ומזרח ירושלים. הסיבה לצמצום של-2.5% של התוואי החדש בשטח שבין הקו הירוק לבין הגדר, היא הזזת הגדר חזרה לקו הירוק באזור דרום חברון.
3. הפחתה נוספת בהשפעת התוואי על אדמות היתה נרשמת אילו לא היו נכללים הקטעים הטעונים "עבודת מטה מפורט", מעלה אדומים ואריאל/עמנואל. במקרה כזה רק 6.8% מהגדה המערבית ומזרח ירושלים היו נכללים ע"י הגדר.

האוכלוסיה הפלסטינית המושפעת

4. האדמה בין הגדר לקו הירוק הינה מהפוריות בגדה המערבית. כיום, היא ביתם של 49,400 פלסטינים המתגוררים ב-38 כפרים וערים.
5. לפי התוואי הקודם, התגוררו כ-93,200 פלסטינים בין הקו הירוק לבין הגדר. הסיבה לירידת מספר האוכלוסיה נובעת מהקלה בסגרים באזור קלקיליה (אוכלוסיה: 45,800). בעוד העיר מוקפת לחלוטין ע"י הגדר, המחסום בכניסה לקלקיליה אינו מאויש.
6. כ-230,000 פלסטינים מחזיקים בתעודות תושבות של מזרח ירושלים.² כרבע מאנשים אלה נמצאים מצד הגדה המערבית של הגדר ויהיו חייבים לחצותה על-מנת להגיע לשירותים להם הם זכאים בתוך ירושלים.
7. הגדר תשפיע גם על אנשים המתגוררים מזרחית לה, אשר ייתכן ויהיו צריכים לחצותה על-מנת להגיע לאדמותיהם, לתעסוקה ולשירותים. יותר מ-500,000 פלסטינים, לדוגמא, מתגוררים בתוך קילומטר אחד של רצועת גדר.

השפעת הקטע המתוכנן במעלה אדומים

8. הקטע המתוכנן של מעלה אדומים, החותך 14 ק"מ לתוך חלקה הצר ביותר של הגדה המערבית, יקשה על תנועה בין האזורים הצפוניים והדרומיים של הגדה המערבית, ויחסום את הכבישים המשמשים כיום את הפלסטינים לתנועה בין שני אזורים אלו.
9. עבור פלסטינים המתגוררים במזרח ירושלים וסביבותיה, הוספת הקטע של מעלה אדומים תוסיף להחמרת הגבלות התנועה הנגרמת ע"י חלקי הגדר הבנויה.

אורך הגדר

10. תוואי הגדר החדש, הנמשך לאורך 670 ק"מ, ישתרע מצפון נהר הירדן במזרח טובאס ועד הקצה הדרומי ביותר של הגדה המערבית בנפת חברון. בשל התוואי המתפתל לתוך הגדה המערבית, אורך הגדר יהיה בערך כפול מאורכו של הקו הירוק – 315 ק"מ – קו שביתת הנשק של 1949 בגדה המערבית הצמוד לישראל. אורך הגדר ייקטן ב-129 ק"מ אם יוסרו הקטעים הנקראים "תוואי להשלמת עבודת מטה מפורט".

התרחקות מהקו הירוק

11. 20% מאורך הגדר משתרעים לאורך הקו הירוק. חלקים נוספים מהגדר מתוכננים כעת להיבנות על הקו הירוק, בעיקר עקב הזזת התוואי הדרומי בחברון לעבר הקו הירוק.
12. תוואי הגדר המתוכנן משתרע אל תוך שטח הגדה המערבית במקומות רבים. באצבע המתוכננת של אריאל/עמנואל, משתרעת הגדר 22 ק"מ, או 42%, לרוחב הגדה המערבית. בקטע המתוכנן של מעלה אדומים, משתרע תוואי הגדר 14 ק"מ אל תוך הגדה המערבית, או 45% לרוחבה.

אזור חיץ חדש

13. באזורים בהם נבנתה הגדר, הוציא צה"ל בספטמבר 2004 צווים צבאיים היוצרים רצועה ברוחב ממוצע של 150-200 בצדי הגדה המערבית של הגדר. ברצועה זו הבנייה אסורה.

14. שינויים נוספים בתוואי החדש

א. ח'רבת ג'ברה – נפת טול כרם: הקבינט אישר הזזת קטע מהגדר באזור זה באורך 6 ק"מ קרוב יותר לקו הירוק. כתוצאה מכך האוכלוסיה הפלסטינית באזור זה לא תהיה יותר ממוקמת באזור סגור, כי אם בצד הגדה המערבית של הגדר. דבר זה יפחית את הכמות הכללית של אוכלוסיה פלסטינית באזורים סגורים בכ-340 איש ואת מספר האקרים הסגורים ב-785.

ב. התוואי החדש מוסיף 20 ק"מ לאורך הקו הירוק בדרום חברון, ומסומן על המפה כ-"תוואי להשלמת עבודת מטה מפורט".

ג. מבנים להגנה על כבישים: התוואי החדש כולל שני קטעים המסומנים כ"הגנה על כביש". אלו מהווים 10 ק"מ נוספים של מכשול וסוגרים את אזורי גוש עציון (מערב בית לחם) וביר נבאלה (צפון ירושלים).

ד. שטחי בטחון מיוחדים: אזורים אלו מסומנים באצבעות ההתנחלויות אריאל/עמנואל, בהם הוצאו מספר צווי רכישה ו/או החלה בנייה לאורך התוואי המתוכנן.

גישה לתעסוקה ושירותים בגדה המערבית

15. פלסטינים החיים באזורים סגורים חייבים לעבור דרך שערים בגדר על-מנת להגיע לשווקים, בתי ספר, בתי חולים, ועל-מנת לשמור על קשרי משפחה באזורים הנתרים של הגדה המערבית. למרות שישראל ביצעה מספר שינויים בתפעול השערים, הגישה לפלסטינים באזורים אלה מוגבלת.

16. בפברואר 2005, דיווח צוות האו"ם על 63 שערים בגדר הבנויה. מתוך אלה, 25 הינם נגישים לפלסטינים עם אישור מתאים. הממשלה הישראלית לא סיפקה שום מידע לגבי אילו שערים יהיו פתוחים בתוואים החדשים של הגדר. דבר זה הנו משמעותי במיוחד באזור ירושלים העירוני, שם לא ברור כיצד יושפעו מכך עשרות אלפי פלסטינים.

אוכלוסיית המתנחלים הישראלים בין הקו הירוק לגדר

17. בעקבות הוספת המקטע של מעלה אדומים, ישבו 56 התנחלויות ישראליות בגדה המערבית (לא כולל את ההתנחלויות במזרח ירושלים) בין הגדר לקו הירוק. הן מונות 76% מאוכלוסיית המתנחלים בגדה המערבית או 170,123 מתנחלים ישראלים. בנוסף, ישנם למעלה מ-170,000 מתנחלים ישראלים בהתנחלויות במזרח ירושלים אשר ימצאו בין הגדר לקו הירוק.³

פלסטינים חייבים בהיתרים על-מנת להמשיך ולהתגורר באזורים סגורים

18. פלסטינים המתגוררים באזורים סגורים בין הגדר לקו הירוק עומדים בפני עתיד לא ברור בכל הנוגע למעמד האישי שלהם ולמעמד של אדמותיהם. ב-7 באוקטובר, 2003, הוציאו כוחות הבטחון הישראלים מספר צווים צבאיים המכריזים על שטחים "סגורים" בין הגדר לקו הירוק בנפות ג'נין, קלקיליה וטול כרם. צווים אלה דורשים מכ-5,000 תושבים המתגוררים באזורים סגורים אלו לבקש היתרים "ירוקים" על-מנת להמשיך ולהתגורר בבתיהם. צווים אלו תקפים עד שנה עבור תושבים, ותקפים לשער אחד בלבד. שימוש בשערים אחרים גם-כן מוסדר צבאית ומותר רק במקרי חירום.

19. הגדר תגביל עוד יותר חקלאים המתגוררים מחוץ לאזורים סגורים מלהגיע לאדמתם. צוותים רפואיים, אנשי עסקים, וארגונים הומניטריים בינלאומיים חייבים לבקש היתרים ירוקים. על-פי הצווים הצבאיים, אזרחים ישראלים, תושבי-קבע ישראלים, ואלו הזכאים להגר לישראל על-פי חוק השבות, פטורים מהדרישות הללו.

20. אם ייושמו הצווים הצבאיים המגבילים את הכניסה לתוך האזורים הסגורים בין הקו הירוק לגדר בחלקים החדשים של הגדר, קרוב לוודאי שאלפי פלסטינים נוספים יעמדו בפני קשיים דומים.

השלכות הומניטריות

21. נכון להיום, לא נעשו ע"י הממשלה הישראלית מחקרים העומדים לרשות הציבור אשר מודדים את השפעת הגדר על חיי הפלסטינים. למרות זאת, בית המשפט הגבוה לצדק הישראלי (בג"צ) פסק ב-30 ביוני 2004 בעתירת "בית סוריק", כי בתכנון התוואי, חייבים התחשבות ב-"זכויות, צרכים, ואינטרסים של האוכלוסיה המקומית".

22. במקומות בהם נבנתה הגדר, עומדים בפני הפלסטינים קשיים כלכליים עקב הגבלות או חוסר יכולת להגיע לאדמתם לקצור יבול, לרעות עדרים, או להביא פרנסה יומית. כמו כן, נותקו התושבים מבתי ספר, אוניברסיטאות, וטיפול רפואי מקצועי ע"י הגדר הקיימת.

23. את הנזק אשר נגרם כתוצאה מהשמדת אדמה ורכוש למען בניית הגדר ייקח שנים לתקן, ודבר זה יכביד על צמיחה פלסטינית אם יאפשר זאת המצב המדיני.

24. הגדר גם מפצלת קהילות ומבודדת תושבים מקשרים חברתיים. גם במקום שבו הגדר לא מקיפה אזור כמובלעה, נוכחותה עלולה עדיין להשפיע על הקהילה. לדוגמא, תוואי הגדר מקיף, משלושה צדדים, כ-43,900 פלסטינים המתגוררים בין א-טירה לבית סירא, מצפון-מערב לירושלים.

התפתחויות משפטיות ובינלאומיות

25. תוואי הגדר נכון ל-20 בפברואר 2005 הנו תיקון ראשון של התוואי מאז חוות הדעת המייעצת של בית הדין הבינלאומי בהאג אשר פורסמה ב-9 ליולי 2004. בדעה זו קובע בית הדין:

"לישראל... הזכות, ואכן החובה... להגיב על-מנת להגן על חיי אזרחיה. אך האמצעים הננקטים חייבים להתאים לחוק הבינלאומי... בית הדין קובע כי בניית גדר ההפרדה, והמוסדות הנלווים לה... הינם בהפרה של החוק הבינלאומי... לפיכך נדרשת ישראל להפסיק מיד את עבודות בניית החומה בשטחים הכבושים הפלסטינים, גם בתוך וסביב מזרח ירושלים... ביטול ההפרות האלה [של ההתחייבויות הבינלאומיות] דורשות באופן מעשי פירוק מידי של חלקים אלה של המבנה... בית הדין קובע גם כי על ישראל החובה לפצות את כל בעלי הזכויות הטבעיים או החוקיים אשר נגרם להם נזק." [פסקאות 141, 142, 151, 153]

26. ב-20 ליולי 2004, בהחלטה ES-10/15, קראה האסיפה הכללית של האו"ם לישראל ליישם את החובות המשפטיות שפורטו בחוות הדעת המייעצת של בית הדין הבינלאומי.

27. החלטות בג"צ, בעיקר פסיקות בעתירת בית סוריק, הביאו לבחינה מחדש של מספר קטעים של תוואי גדר ההפרדה, ובמקרים מסוימים עיכבו וקראו לתיקונים בתוואי.

22 במרץ 2005

¹ נעשה כל מאמץ על-מנת להבטיח את דיוקם של הנתונים. הנתונים נלקחו מתוך ניתוח של המפה המתפרסמת באתר צה"ל. ייתכנו שינויים קלים כאשר תושג תמונה ברזולוציה גבוהה יותר.

² מספרי האוכלוסיה הפלסטינית מתבססים על מפקד אוכלוסין משנת 1997 של הלשכה הפלסטינית לסטטיסטיקה, הערכות לשנת 2005, והשנתון הסטטיסטי לירושלים, 2002.

³ הנתונים על אוכלוסיית המתנחלים הישראלית נלקחו מתוך מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2003, ו-"ירושלים על המפה", המרכז לשיתוף-פעולה בינלאומי ושלום, ירושלים, 2003.

**תחזיות תוואי גדר הפרדה:
סקירה ראשונית**

נכון ל-20 בפברואר 2005

אורכה הכולל של הגדר הוא 670 ק"מ, כפול בערך מאורכו של קו שביתת הנשק של 1949 בגדה המערבית (הקו הירוק) הצמוד לישראל. 20% מאורך הגדר משתרע לאורך הקו הירוק.

שטחים מושפעים

10.1% מהגדה המערבית ומזרח ירושלים

570,560 דונם

לא כולל את האזורים הנקראים "תוואי להשלמת עבודת מטה מפורט"

6.8% מהגדה המערבית ומזרח ירושלים

386,148 דונם

תוואי הגדר

בנייה שהושלמה – 209 ק"מ

בנייה בתהליכים – 105 ק"מ

בנייה מתוכננת – 184 ק"מ

שטח ביטחון מיוחד – 43 ק"מ

תוואי להשלמת עבודת מטה מפורט – 129 ק"מ

הגנה על כביש – 10 ק"מ*

* אינו כלול באורך הגדר הכולל

שטח סגור: שטח בין הגדר לבין הקו הירוק

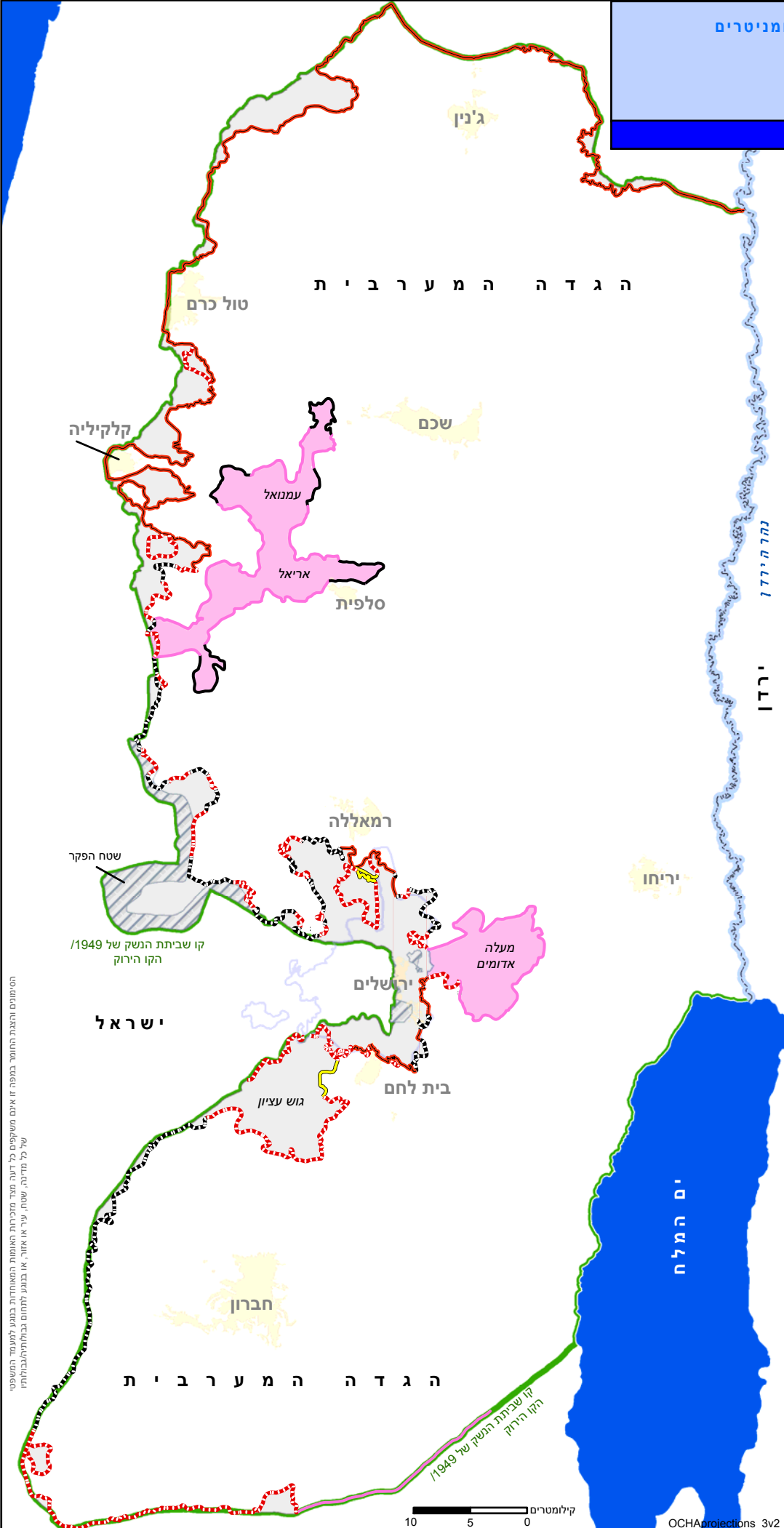
שטח להשלמת עבודת מטה מפורט

תוואי הגדר נלקח מתמונות לוויין ואומת ע"י סקירה בשטח נכון ל-23 בפברואר 2005

תוואי הגדר המתוכנן מתבסס על מפת ממשלת ישראל (משרד הביטחון – מינהלת קו התפר), 20 בפברואר 2005.



מפני יוניסיף הגדר: OCHA-OP2 פברואר 2005
 תחום בסיס: משרד התכנון, הרש"פ (2000)
 דיטונים OCHA-2004
 לתורות: עוז קשר, ochaopt@un.org
 או 972 (02) 582-9662
 http://www.ochaopt.org



הסימנים והצבעים הוחמדו בהתאם לז'אנר משקפים כל דעה מצד מכתבות האומות המאוחדות. במטעם למעשה המשפטי של כל מדינה, שטח, עיר או אזור, או במועם לתחום בביטחון הביטחוני